

Waarom kan en mag typen schrijven niet vervangen?

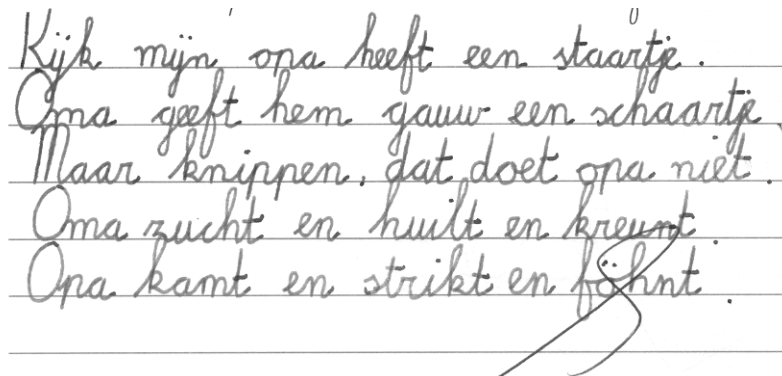
“...26 procent van de kinderen in Amerika (ruim 20 miljoen!) heeft thuis geen toegang tot een computer”, aldus Kitty Burns Florey in haar boek *Script & Scribble – The Rise and Fall of Handwriting* (2009)

Inleiding

In november 2008 kreeg het Platform Handschriftontwikkeling voor het eerst een vraag over een onderwerp dat steeds actueler wordt – de kwestie schrijven versus typen. Inmiddels is er een handvol vragen over ontvangen en telkens van advies voorzien. In deze bijdrage worden de adviezen, aangevuld met gegevens van elders, geordend onder de subtitels Schrijven (1), Typen (2), Schrijven en typen (3), Overwegingen (4).

Dit artikel geeft alleen de verschillende feiten en meningen door. Het wil geen systematisch overzicht of logische samenhang presenteren.

1. Schrijven

Jongen, groep 6 volgens Handschrift/De schrijfsleutel

Door het maken van schrijfbewegingen verbetert de hersenfunctie bij peuter en kleuters.

Bij het leren van een lettervorm ondersteunt de schrijfbeweging het geheugen bij onthouden (inslijpen) van de vorm.

Leesbaar schrijven, dat gemakkelijk kan worden gedaan, op tempo en met weinig bewuste inspanning, stelt een kind in staat aspecten op hoger niveau te bereiken – die van inhoud en opbouw. Website van National Handwriting Association (NHA 2010)

Door gebruik te maken van middelen, zoals magnetic resonance imaging (mri), hebben onderzoekers ontdekt, dat schrijven met de hand méér is dan alleen maar een manier om te communiceren. Het oefenen helpt het leren en vormen van letters, kan gedachtevorming en uitdrukking verbeteren, en kan bijdragen aan fijnmotorische ontwikkeling. (in The Wall Street Journal van 5 oktober 2010, staat een artikel van Gwendolyn Bounds; zij haalt o.a. Berninger en Graham aan).

Er is een correlatie van ca . 44 gevonden tussen de mate van automatisatie van schrijven en de inhoud van de tekst. Voor kinderen van grade 8-9, dus 13 jarigen, is een vergelijkbare relatie .50 gevonden tussen typen en inhoud van tekst. (Christensen)

Ook al gaat het schrijven met m'n andere hand me de ene dag makkelijker af dan de andere, één ding blijft hetzelfde – concentratie op de lettervorm! Bij later herlezen valt me regelmatig op een letter of woord 'gemist' te hebben. (D.S.)

2. Typen

Toetsenbord van een computer

De waarneming van letter, woord of zinsdeel, het zich realiseren van de plaats van de toetsen op het toetsenbord en de beweging van de desbetreffende vinger moeten tot één geheel versmolten worden, waarbij bovendien het bewustzijn zodanig moet worden uitgeschakeld, dat van onbewust handelen kan worden gesproken (Docentenopleiding Typevaardigheid – 2009, door Joeke C.S.G. Spierings)

Bij het typen slaat een kind alleen de letters op het toetsenbord aan, het maakt niet de beweging van de letters om ze zich sensomotorisch eigen te maken. Het 'geschrevene' vervluchtigt daardoor eerder.

Bij het typen van een email of verslag betrap ik me geregeld op een soortgelijk manco. Maar dan van heel andere herkomst – concentratie op de inhoud! Dan tik ik, niet blindtikker, mijn gedachten zo snel op, dat er bij nalezing van alles is misgegaan. (D.S.)

Bij het typen merk ik, dat ik dwangmatig mijn werk op het scherm overlees, en dat het mijn vermogen om te herschrijven soms verlamt. Hoewel het werken op een computer een meer complexe opzet mogelijk maakt, is het vaak te ingewikkeld en geeft het veel problemen bij het werken met beperkte tijd. (Oscar, 17 jaar)

Onderwijspsychologen van de Universiteit van Washington toonden aan, dat kinderen een achterstand in hun woordenschat oplopen, als zij alleen maar met een tekstverwerker leren 'schrijven'.

De methode Schrift (ThiemeMeulenhoff/Utrecht, najaar 2004), zie ook www.schrift-online.nl, brengt de module toetsenbordvaardigheid 'Snelttoets' uit. De module is voor leerlingen vanaf groep 5 ontwikkeld en kan zowel klassikaal, individueel als circuitvorm worden aangeboden.

3. Schrijven en typen

Er is verschil in motorische input tussen het schrijven van de lettervorm en touch-beweging voor diezelfde letter.

Virginia Berninger zegt dat schrijven verschilt van typen, omdat het eerste het uitvoeren vraagt van opeenvolgende streken een letter te maken, terwijl het werken op een toetsenbord alleen te maken heeft met het selecteren van een hele letter door een toets aan te raken. Zij zegt, dat beelden van het brein hebben getoond, dat opeenvolgende vingerbewegingen grote gebieden

activeerden die verband houden met denken, taal en werkgeheugen – het systeem voor de tijdelijke opslag en het verwerken van informatie.

Uit een recent onderzoek van Berninger bleek dat, in groep vier en zes, kinderen meer en sneller woorden schreven en meer gedachten tot uitdrukking brachten bij het schrijven van opstellen met de hand in vergelijking met een toetsenbord.

Kitty Burns Florey schrijft in “Script & Scribble – The Rise and Fall of Handwriting”: “Het gangbare denken is dat kinderen serieus met toetsenbordonderwijs (keyboarding instruction) beginnen in grade 3 (groep 5), als zij beschikken over een goede oog-hand-coördinatie en taalvaardigheden.”

4. Overwegingen

Interessant is dat kinderen, die goed met schrijven zijn, fijnmotorische vaardigheden hebben ontwikkeld, die hen zullen helpen een keyboard beter te gebruiken. GeoParent, oktober 2008

Prof. dr. C. Andries stelde vast: “Vloeiend en leesbaar schrijven blijft nodig in een tijd van automatisering en informatisering. Schrijven vervult nog evenzeer als vroeger functies van communicatieve, structurerende en expressief-creatieve aard.”

Wie alleen leert lezen en schrijven via het toetsenbord, prent zich letters slechter in – en raakt daardoor achterop. Weliswaar helpt het handschrift bij het herkennen van tekens. Toch zou een computer bijvoorbeeld voor die leerlingen nuttig kunnen zijn, die om diverse redenen problemen hebben met fijnmotorische schrijfbewegingen. Gebruikmaken van een toetsenbord zou dan een waardevolle tussenstap kunnen zijn – bij het leren van het handschrift. (Velay & Longcamp)

Op zich kunnen wij ons goed voorstellen, dat voor sommige kinderen een ‘schrijfvervanger’, i.c. computer, zeer wenselijk, zo niet noodzakelijk is. Toch raden wij aan om, daarnaast, ook ontspanningsoefeningen/-bewegingen te laten doen, voor de fijnmotorische ontwikkeling. Er is dan te denken aan de oefeningen van M. Heermann, die het Instituut Haenen van der Hout, Stichting voor Schrijfpedagogische Hulp doceert. Maar ook aan uitgaven als Schrijfdans van R. Oussoren, Schrijfkriebels van M. Derwig, en Schrijfatelier van Novoskript.

“Beide manieren hebben hun waarde. Waarom kunnen pen en toetsenbord niet naast elkaar liggen als de leeuw en het lam en in harmonie leven?” (Kitty Burns Florey)

In beide gevallen blijft het oude adagium recht overeind: Oefening baart kunst en stelt veel voldoening in het vooruitzicht! (D.S.)

Voor het Platform komt typen nadat het schrijven is aangeleerd en geautomatiseerd, als het kind de lettervormen motorisch en cognitief beheerst. Dan maakt eenzelfde toetsaanraking van de lettervormen niet meer uit.

Platform Handschriftontwikkeling
Nieuwleusen, 22 december 2010